

Når historiske skap åpnes...

Tyskerne - ikke tilfeldig! - har et ord: *Vergangenheitsbewältigung*. Det har en meget sigende dobbeltbetydning: Det kan både bety bemektigelse av fortiden, i betydningen underleggelse, kontroll med, ha fortolkningsmonopol over. Eller ordet kan bety konfrontere seg med, åpnet inn over seg fortiden, trekke lærdommer av den.

Begge betydningsnyanser er blitt pårengende relevante i det siste. Den andre verdenskrigen tar ikke slutt. Den er knapt begynt. Forestillingen om at det bare var nazistene som besatt den systematiske ondskap er under revisjon. Det er en sunn revisjon. Den kan rense luften.

Nå har svenskene begynt det oppgjøret vi tok i 1945. Landet fremstår som en ren helernasjon, med eliter som lenge lente seg markert mot Nazi-Tyskland. I det siste er lignende saker blitt brennhete: Aftenposten kunne nylig vise hvordan yngre danske historikere eksploderer myten om det snille landet og den brede motstand. Flere dansker mistet livet i tysk tjeneste enn i motstandsarbeid. Samarbeidet med den tyske okkupasjonsmakt ga bl.a. som resultat en lov om kommunistene som åpnet legal adgang til å arrestere alle kommunister. Dansk politihjelp til med deportasjonen av jødene, nokså klart vitende om at Auschwitz var en-

destasjonen. Man avviste jøder ved grensen og aksepterte den tyske rasismen. Det skal ha vært dansker med på SS' mordaksjoner på Østfronten. Danske firma leverte sement til bygging av konsentrasjonsleire. Frankrike har et heilt utvalg av nasjonale nevroser vis-à-vis Vichy-kollaboratørene.

Vi kan nå se at tross all kritikk blir vårt rettsoppgjør stående i et mer fordelaktig lys etter at skapene er i ferd med å åpnes i våre naboland. Dette er en debatt vi har vært gjennom flere ganger, selv om også vi har skap som bør åpnes, f. eks. i jødebosaken.

Frankrike, Vichy og DDR

Fortiden som en kreftsvulst. Temaet treffer ikke bare våre nordiske naboland. I Frankrike viser den offisielle statsmaktens holdninger til Vichy-perioden en underlig likhet med DDR-statens forhold til Det tredje Riket. I begge tilfelle nektet etterfølgerstaten ansvar for fortiden. Honeckers stat nektet å anerkjenne at DDR hadde noe ansvar for Tysklands brune fortid. Landet nektet f.eks. å betale erstatninger til Israel. Både den fjerde og mesteparten av den femte franske republikk - inntil Chirac - nektet å se Vichy-regimet som en del av Frankrikes historiske arv. Perioden 1940-44 ble en blind flekk i Frankrikes historie. Det måt-

te den amerikanske historikeren Robert Paxton til for å vise at Vichy var overivrige i utlevering av jøder.

Etter krigen la general de Gaulle bevisst et likklede over perioden. Årsaken var enkel: Å glemme dette skitoe kollaboratørregimet med røtter tilbake til den antirepublikanske, antisemittiske høyreunderstrøm i landet, var en forutsetning for å skape ten for et det heroiske Frankrike som hadde vært del av den seirende allierte falanks. (Hvilket jo strengt tatt var en historieforfalskning). Når denne perioden i dag trekkes fram og den gaullistiske omgående bevegelse vis av vis den kommer under ild, da oppstår den pikante situasjon at gaullistpartiets ledende figur Pierre Sequin angriper retten for å sverte de Gaulles minne.

Vichy er overmodent for historikernes skarpe lys og en offisiell selvransakelse. Freud snakket individualpsykologisk om nevroser som produkt av utsonte konflikter i den førbevisste aldersfase. Samme resonnement gjelder nasjoner. Når avstanden selvbylde/historisk realitet blir for stor, oppstår en nasjonal nevrose, som lett kan degenerere til en psykoze. Nå er det Sverige, Danmark og Frankrikes tur til skapåpning.

Det nytter heldigvis ikke å glemme seg for historikerne. De kommer jo likevel.

Bernt Hagtvet

Tanker i tiden

Av: Bernt Hagtvet, professor i statsvitenskap

AP 25/11-97

BT 25.11.97

114981

General de Gaulle la bevisst et «likklede» over deler av fransk krigshistoria

ARKIVFOTO